

de antwoord
Jesu soodan-
tot het
priesters
chikt en

et doen.
e socinianen
zeggen tot
g eeren, niet
et-offer, doch
te Offer-
den aan het
gsdood; want
erlei getuige-
s Paascheest
feest van de
kinderen, die
stus door den
id is en ons
het geloof in
aardigmaking
dat Christus'
n vleesch-
terstnacht be-
ook zijn zin
n bereid, dat
officium, zijn
geslacht wor-
in de eerste

inianen onzen
n herwonnen
rden wij, al
beteekent dit-
ping van hun
'aaschmotief),
ef, Gij HEBT
is geschied de
st der ver-
e maal voor
n g. Niet bij
schen het een
le verbon-
ander, zeggen
i: dat God den
heeft, 't welk
rsambt in den
maar we gaan
welk geschied
or de misken-
ijn ambten, en
als verhoogde,
feet, priester,
oot wel laten
ade in de
ristus' open-
chen, vgl. Joh.
zine" 17). En

van zijn ver-
u de ure van
t zijne" zoo
i. Komende in
maal, zegt Hij
am mij bereid;
ffer-zijn, den
id Priester
arom, wa-
en keer om de
ronden uit te
lod, Vader der
an het Mijne,
mij bereid, om
laaf, een wor-
de gevangenis
naam van den

zich in onzen
ok David zei:
o p d a t i k
De dienst van
drukte schaar-
n al bekwaam
st. Ook den
ster geheel ge-
dus werd het
geschikt om
zijn: het werd
nisch vertoerd.
nt gemaakt om
g i n g. Niet
ers Eerste Ge-
at van verhoor-
n rechten te
g dadelijk tot
s u m e e r e n.
ALLES van
ederling en ook
heeft Hij ge-
dermaal ooren,
eeld van den
raten, die ver-
delgd, van een
t worden.

Hij heeft dat boek gegeten, en Hij eet het ook vandaag. Het is in zijn tot rust gebrachte ingewand. Schuldoffer is Hij niet meer, maar Hij laat het gebrachte schuldoffer dagelijks hierboven gelden. Brandoffer is Hij nog steeds, maar Hij wordt niet verteerd. Hij is in dienst, Gods Eerste Officiant, doch Hij is daarin vrij. Hij was vrij om zijn bereide lichaam af te leggen, en om het op Paschen wederom aan te nemen, opnieuw „bereid”.

Daarom wederkomende tot de wereld, zegt Hij: Gij hebt mij andermaal het lichaam bereid; om U van den Troon af te gaan dienen, o mijn God. Houd mij daarom niet vast, gij magdaleensche, ik ben nog niet opgevaan tot mijn Vader, maar ik ben al bezig. Een voorbereid lichaam is een tempel van den Geest; en die Geest is thans van Hemelvaart en Pinksteren en van den Oordeelsdag. O dat ultieme werkprogramma: te oordeelen de levenden en de dooden. Maar ik kan het werk wel aan, o God, en ik kom om uwen wil te doen: Gij hebt ook voor dat laatste werkprogramma het lichaam mij bereid. En mijn vrienden zullen mijn voorbereide paasch-lichaam eenmaal zien in al zijn schoonheid: hún ga ik ook het lichaam bereiden.

K. S.

- 1) Catechesis Racoviensis, ed. G. L. Oederus, Francof. & Lipsiae, 1739, q. 380, p. 707.
- 2) Catechesis, a.w., q. 383, p. 716.
- 3) Catechesis, q. 384, p. 717.
- 4) Catechesis, q. 385/6, p. 721/2. Vgl. Socinus, Disp. de Jesu Christo Servatore, Bibl. fr. Pol., II, 145.
- 5) Korff, Christologie, II, 1941, bl. 186/7.
- 6) Korff, a.w. 217.
- 7) Catechesis, a.w., q. 130, p. 209.
- 8) Catechesis, q. 155, 156, p. 285.
- 9) Faustus Socinus, Christianae Religionis brevissima Institutio, Irenopol., 1656, Bibl. fr. Pol. I, 659, b.
- 10) P. Socinus, Chr. Rel. br. Inst., a.w., 659, a.
- 11) F. Socinus, Chr. Rel. br. Inst., 659, a, b.
- 12) Significat alicui rei omnia membra & omnes artus dare, eoque inter se apte connectere, & sic rem aliquam absolvere seu perficere..... Quae liberatio..... quid aliud significare potest, quam ipsius e morte liberationem, & ad aeternam illam vitam translationem? Joh. Crellii Franci Comm. in ep. ad Hebr., Bibl. fr. Pol., IV, Crellii Opera Excerpt. tom. sec. Elieutheropoli, 1656, 170, b; vgl. Joann. Crellii Franci Uytlegginge over den Sendt-Brief aan de Hebr., uyt het Latijn vertaelt, 1658, bl. 231.
- 13) Ad Librum Hugonis Grotii quem de satisfactione Christi adversus F. Socinum scripsit, responsio, Bibl. fr. Pol., III (Joh. Crellii Fr. Op. t. IV), 226, b, 227 a.
- 14) Crellius, Ad librum H. G., 227, a; vgl. P. de Witte, Wederlegginge der Sociniaensche Dwalingen, 1662, II, 167, b.
- 15) Ludovici Wolzogenii, Comp. Rel. Chr., Irenopol., 1656, p. 11, opgenomen achter dl. VII v. d. Bibl. fr. Pol., bl. 11, a.
- 16) Catechismus Poulse Gemeenten, (ed. Crellius, Schlichting, Rarus, uyt het Latijn, Vrijburg by Hieronymus Veendam, 1667, bl. 59, vgl. 55).
- 17) Hug. Grotii, Annotationes in Epist. Apost., Operum Theol. t. III, Basileae, 1732, i. l., p. 1046, a.



„De Spits” der Paaschprediking: Geen openbarings- — doch heils-historie.

Elders in dit nummer wordt herinnerd aan één der vele hedendaagsche schrijvers, die over de „Opstanding” zóó spreken, dat de boodschap aangaande de Opstanding meer wordt dan die omtrent den Opgestande, ja, in feite haar verdringt, zoo niet loslaat.

Het is niet altijd gemakkelijk, de quintessence te vatten van de uitvoerige, beeldrijke, maar aan het voor ons geloof tenslotte essentiële punt door- gaans voorbijgaande redeneeringen, die hedendaagsche theologen inzake de Opstanding voordragen. De „Opstanding”, — vaak dient de hoofdletter-van-respect onbewust als surrogaat voor het ontbreken van het belijden der opstanding als historisch feit. De opstanding wordt dan wel aangemerkt als moment in de openbaringsgeschiedenis, doch niet als geopenbaard feit. De één gaat dan uit van Gods spreken over opstanding als feit; de ander van het geloof der kerk aan de opstanding. „Het” predikt, „het” gelooft, zooals „het” regent, en zooals „het” sneeuwt.

En van dit feit, dat „het” predikt en dat „het” gelooft, gaat men dan in zijn spreken over Paschen uit. Niet van het feit, dat „Hij” is opgestaan, d.w.z. op een bepaald punt van den tijd en in een bepaald stuk van de ruimte weer lichamelijk verzeen is, zijn menschelek spraakvermogen, zijn lichamelijke beweging en een bepaalde door Hem gewilde licha- melijke vegetatiefunctie en wat dies meer zij, heeft hernomen of genomen.

Hier ligt een gevaar, dat wij onderkennen moeten. Wij hebben zelf steeds ons beïjverd, om het moment der openbaringsgeschiedenis tot

zijn recht te doen komen, en hopen dit te blijven doen. Maar de openbaringsgeschiede- nis is niet hetzelfde als de heilsgeschiede- nis; en dat wordt wel eens al te zeer vergeten.

Van de heilsgeschiedenis kan niet gezegd worden, dat zij „restloos” geopenbaard werd door God. Wie onder heilsgeschiedenis verstaat: het in den tijd naar vast plan door God successieel verwerkelijken van Zijn gedachten des vredes over ons, en het ten uitvoer leggen van wat Vader, Zoon en Geest, onderling met elkander te rade gaande, en dien aangaande besluitende, hebben vastgesteld als hun werkprogramma, bedacht „vóór” den tijd, en uit te voeren in den tijd, die bekend zich tevens, dat van dit heil, en van deze heilsgeschiedenis ons niet alles is geopenbaard. Meer dan de helft is ons niet aangezegd. Wat wij daarvan weten moeten, om God tot zaligheid te kennen, en Hem daarin als onzen God aan te nemen, dat heeft God ons gezegd. Maar Gods gedachten zijn dieper dan onze gedachten, ook dieper dan onze Hem aannemende gedachten. De volheid van Zijn gedachten en werken kan God aan ons niet „kwijt”, om het zoo eens uit te drukken. Nimmer KAN de kennis, die God van zichzelf en van Zijn besluiten en hun inhouden heeft, een „archetype” zijn, waarvan onze kennis dan „eetype” zou zijn of worden. Archetype is hier zooveel als „stempel”, eetype zoo ongeveer hetzelfde als afdruk van dat stempel, hetzij dan — blijvend — als in „was”, hetzij dan — voorbijgaand — als in „water”, waarin de afdruk niet langer duurt dan een oogenblik (Bonaventura). Het menscheleke is nooit af- druk van het goddelijke, het eindige nimmer van het oneindige, het geschapene nooit van het onge- schapene, hetgeen ten deele is nimmer van hetgeen goddelijk-eenvoudig is. Onze kennis — zelfs voor- zoover haar inhouden betrouwbaar zijn, d.w.z. niet met zonde vermengd, kan nooit verder gaan dan wat God geopenbaard heeft. Toen B. de Moor dit opmerkte, om daardoor een hoog noodige, en nog lang niet ver genoeg gaande cor- rectie aan te brengen in het filosofisch drogbeeld van een archetype-eetype-schema in de verhouding van Gods zelfkennis en onze kennis van God, toen heeft Kuyper, om het archetype-eetype-schema te behouden, zich wel met enkele woorden van De Moor's eenvoudige opmerking afgemaakt, maar de opmerking zelf behield haar waarde en klare door- zichtigheid.

En waar nu Gods Raad aangaande de draag- wijde, den actieradius, den inhoud en den zin van de door Hem voorbedachte heils- en oordeelsfeiten door ons denken nimmer ten volle kan worden uit- geput, daar ligt ook in ALLE heils- en gerichtsfeiten, die God in den tijd laat geschieden, VEEL MEER, dan wij, ook al wáren wij de meest volleverde bijbel- lezers, ooit daaruit zouden kunnen leeren en ver- staan. Met andere woorden: ook al waren we vol- maakte bijbellezers en uitleggers, ook dan moesten we onze prediking over de heilsfeiten nimmer be- ginnen van uit de openbaringsgeschiedenis, doch steeds van uit den openbaringsinhoud, d.w.z. de (immers geopenbaarde) heilsgeschiedenis, voorzoover deze geopenbaard is. Die inhoud is ook de bevolen inhoud der prediking. Het bevel reikt altijd verder dan ons kunnen, ook in dezen.

Dit alles geldt te meer, omdat wij allesbehalve goede bijbellezers zijn. Wij lezen hem met duizend zonden en gebreken. Ons kennen van het geopen- baarde blijft altijd ten achter bij, en gaat ten deele en tot op zekere hoogte ook in tégen het door God gewrochte heil. Des te meer om deze reden is het principieel te veroordeelen, als een bedrijf van hoogmoed, indien men de prediking van Paschen, of eenig ander christelijk feest methodisch laat uitgaan van de openbaringsgeschiedenis en daarin laat opgaan. Ze moet tot inhoud nemen de heilsgeschiedenis, en zoo eerbiedig en geduldig mogelijk de heilsfeiten willen verstaan, d.i. trachten door te stooten tot de grenzen van onze bevattingsmoge- lijkheid in dezen.

Het zal niet noodig zijn, hier misverstand af te snijden, door expres eraan te herinneren, dat ook de openbaringsgeschiedenis zelf behoort tot de heilsgeschiedenis. Gods spreken omtrent zijn heil is ook zelf administratie van den heilsdienst. Maar de bekendmaking (of openbaring) is toch wat anders dan het bekend gemaakte, in dit verband dus van het bekend gemaakte heil, zelf. HET HEIL IS ALTIJD RIJKER DAN HETGEEN ERVAN GEOPENBAARD WERD. En daarom moet men niet zijn eerste en laatste woord doen zijn: „het” predikt en „het” gelooft, doch: „het is geschied”. en: Hij heeft het doen geschieden. Hier wordt „het” herleid tot „Hem”, tot God, die leeft en leven wrocht en werkt. Hier is dat „het” niet iets onbe- paalds, (zooals in de uitdrukking: „het” regent), doch iets zeer bepaalds, een zeer bepaald (of- schoon niet ten volle doorschouwde) feit, dat God gewerkt heeft.

Wij merken deze eenvoudige dingen op, omdat

we vreezen, dat de algemeene inzinking in de predi- king, waartegen de thans vrijgemaakte kringen reeds jaren lang worstelen, maar die in de niet vrijgemaakte hand over hand toeneemt, en natuur- lijk ook ons bedreigt, deze opmerking noodig maakt. Och, het klinkt zoo overtuigend, als een der bovenbedoelde schrijvers opmerkt: de oude satis- factieleer (d.w.z. de leer dat Christus aan den God- delijken Rechter betaald heeft met zijn bloed als Hem voldoening gevende prijs), die oude satis- factieleer heeft het NADEEL, dat ze het gebeuren van Golgotha verlegt van „onze dimensie” naar „de andere dimensie”. Men bedoelt daarmee, dat volgens de oude satisfactieleer „de spits” der lijdensgeschiedenis gericht is op G o d. Die „spits” — zoo klaagt men — dringt dan door in de dimensie van een verborgen „handel” tus- schen God als Rechter, die betaling vraagt en ook noodig heeft ter ééner zijde, en Jezus Christus, die betaling geeft aan God, ter ander zijde. Maar, zoo zegt men dan — en dat klinkt zoo mooi — „de spits” der lijdenshistorie moet immers vallen in onze dimensie, dat is, in onze wereld, met onze geschiedenis, met onze nood en onze verlossing uit dien nood? En daarom — zoo heet het dan verder — moeten wij „de spits” der lijdens- historie op ons gericht zien. De lijdensgeschiede- nis — we gaan nu citeeren — is een stuk, en wel het meest belangrijke stuk, van Gods openba- ring. En Gods openbaring is uiteraard naa- rons gekeerd, zij is een daad Gods, die hier in deze wereld iets tot stand bedoelt te bren- gen. Maar dan kan de hoofdzak der lijdensge- schiedenis ook niet liggen in iets, dat zich ach- ter Jezus, achter het Kruls, voor ons on- zichtbaar, zou voltrekken tus- schen Jezus en den Vader. De hoofdzak der lijdensgeschiede- nis ligt in wat zich hier in deze wereld voltrekt. Haar betekenis ligt niet in geheimzin- nige achtergronden, maar op den klaren voorgrond. Tot zoover een hedendaagsch auteur. (Korff.) En hij besluit zijn betoog in dezen met deze woorden: „als wij ons verzetten tegen de satisfactieleer, dan is het ons daarbij primair te doen om het hand- haven van de werkelijkheid der openbaring”.

Het komt ons voor, dat de spits van deze schoon- klinkende redeneering door ons alleen dan kan worden afgebroken, indien wij ons blijvend door- dringen van het hier boven kort aangegeven onderscheid tus- schen heilen heilsgeschiedenis ter ééner zijde, en open- baring als mede openbaringsge- schiedenis aan den anderen kant.

Nog eens: wij maken die twee niet van elkander los; onderscheiding is nog geen scheiding. En daarom vervalt voor ons ook de klacht van den schrijver, dat op het standpunt der satisfactieleer de betekenis der lijdensgeschiedenis (wij voegen er aan toe: ook van de opstandingsgeschiedenis) wordt verschoven naar „geheimzinnige” achtergronden. Voor zoover God ons zijn heil geopenbaard heeft (wij zeggen: voor zoover!) is het „geheim” ons ontsluitend en is de „zin” er van ons bekend gemaakt.

Maar overigens, juist omdat de heilshistorie meerder is en eerder is dan de openbarings- geschiedenis, klagen wij er allermintst over, dat haar wezenlijke „geheim” zich afspeelt tus- schen den Zoon en den Vader. „Geheim”, nog eens, is hier geen volkomen passend woord, al geven wij gaarne toe, dat noch van Golgotha, noch van Paschen ons de helft is aangezegd. En dan willen wij óók nog ootmoedig er bij belijden, dat van het- geen ons aangezegd is wij ook nog niet eens alles zuiver hebben aangehoord. Maar onder dit voor- behoud willen wij blijven belijden, en dit niet klagen- derwijs, doch in blijden jubel, dat het primaire van Goeden Vrijdag en van Paaschmorgen ligt in de „dimensie” tus- schen Rechter en Borg; dat het ligt in den rechtshandel, die zich, ter uitvoering van den eeuwigen vrededaad, voltrekt tus- schen Vader en Zoon. Pas daarna treedt de open- baring in „onze dimensie” binnen, en vertelt ons van dien rechtshandel, die over ons hoofd heen geschied is, zoo veel als ons noodig is tot geloof en tot aanbidding.

Wanneer tus- schen schuldeischer en borg de han- del zich voltrekt van de betaling van de schuld, die een ander dan de borg gemaakt heeft;

of, wanneer tus- schen vader en moeder zich de interne handel voltrekt van het afspreken en van het aanschaffen der geschenken, die de kinderen op hun verjaardag zullen krijgen;

en, wanneer dan, hetzij die schuldenaar, hetzij dat kind achteraf zou zeggen: nu ligt de hoofd- zaak van het „gebeuren” niet in dien handel tus- schen schuldeischer en borg, of tus- schen vader en moeder, maar de hoofdzak ligt in de be- kendmaking die aan mij geschied is, en de „spits”, de „clou”, de „kern”, het „essentieele”

ligt niet in de dimensie van eischer en borg, van vader en moeder, doch in mijn dimensie, waarin ik van het gepasseerde bericht krijg;

zou dan iemand zoo'n reactie van den geredden schuldenaar, of van het met geschenken overladen kind iets anders kunnen noemen dan een grove ondankebaarheid?

Alzoo is het eigenlijk ondankebaar, wanneer theologen de heilshistorie oplossen in de openbaringshistorie. Dit is geen veroordeeling uit de hoogte van een of anderen theologischen mensch, die daar spreekt, doch de aanwijzing van een onontkoombaar stuk tragiek. Inzoverre n.l. als de omvang van het heil en de inhoud van het heilsfeit breder is dan deszelfs bekendmaking, en inzoverre, als het bij God bekende meer is dan het bij ons bekende, in zóó verre is het versmallen van den kring des heils een te kort doen aan de leer der verlossing. En elk te kort doen aan de verlossing moet wel leiden tot een manco in de leer en de praktijk der dankbaarheid.

En als wij nu lezen de al kleiner en al korter wordende preeken van overzee en uit het binnenland;

en als wij inzage nemen van de tegenwoordige Christelijke meditaties en om de gunst bedelende evangelisatietoespraken, die al meer den subjectieven kant uitgaan;

en als wij letten op den steeds magerder wordenden inhoud van die alle, en op de steeds sterker aan den dag tredende neiging om van de oude klanken en van het aftandsch gescholden dogma zich te emancipeeren;

dan willen wij aan onze vrijgemaakte ambtsdragers, inclusief onszelf, toeroepen: houdt toch vast aan het onderscheid tusschen heils- en openbaringshistorie. En schaaft U niet voor het verkondigen allereerst van dien verborgen rechtshandel tusschen Rechter en Borg, dien handel, die op Goeden-Vrijdag den prijs voor onze schuld op het altaar, de toonbank van Gods heilichdom heeft neergelegd, en die op Paaschmorgen den Zoon tot de wereld weer deed komen met den verzegelden brief van zijn, en nu ook van onze, rechtvaardiging voor God. Bezwijk niet voor de verzoeking om op Paaschfeest al maar te preeken over leven, leven, leven. Maar begint in Gods naam met de verkondiging van het recht op het leven, dat recht, hetwelk God door het offer en de justitie van zijn Zoon heeft vrijgeworpen uit zijn eigen rechtershanden. Of — en nu dalen wij af naar synodale niveaus — laat u niet verleiden tot de heele of halve vereenzelviging van het genade-verbond (opgericht in de tijd tusschen God en zijn volk) en het vrée-verbond, het pactum salutis („gesloten”) in den voltooid tegenwoordigen onvolgenden „tijd” tusschen Vader, Zoon en Heiligen Geest. Maar bezwijk evenmin voor de verzoeking om het genade-verbond te prediken zonder in aanbiddelijke verbazing op te klimmen tothet vrée-verbond. Predikt op Paschen niet in de eerste plaats, dat de doodsvrees overwonnen is, maar dat de dood overwonnen is. De dood met al zijn „rechten”. Preekt op Paschen niet allereerst, dat de tyran der broeders geveld is, maar dat de aanklager der broeders, die hen verklaagde „voor God”, (d.w.z. in die „andere dimensie”) dag en nacht overwonnen is, en dit in rechten, en dat hij pas daarom en daarna is „nedergevoeren”. En komt daarna op dat motief van de doodsvrees en van die duivelsche tyrannie. Predikt eerst de rechtvaardigmaking, en daarna de heiligmaking, en daarna de heerlijkmaking: het is de oude indeeling van de stof van den catechismus, Zondag 17. Blijft gereformeerd: eerst schuld, dan smet, eerst staat, dan stand, eerst rechtvaardigmaking, dan heiligmaking, eerst aanklacht ontzenuwd, dan tyrannie gebroken.

Alleen de man, die de „spits” van het Paaschgebeuren in den hemel door laat dringen, kan echt de „spits” van zijn Paaschprediking laten doordringen in die „dimensie”, waar zijn hoorders een kerkbank vullen. Als wij in dezen principieel-dogmatischen strijd kamp geven aan den tegenstander, is de „spits” van onze Paaschprediking afgebroken en hebben wij eigenlijk ons recht om den gereformeerden kansel op Paschen te betreden, verspeeld.

K. S.

NIEUWE REACTIES OP DE WEIGERING DER SYNODE.

Naar wij vernemen zijn naast de reeds gemelde vrijmakingen in Dordrecht, Ureterp en andere plaatsen, ook nog vrijmakingen geschied in Brouwershaven, Mildam en Katwijk aan den Rijn. Later bijzonderheden.

K. S.

WASDOM TE DORDRECHT.

Te Dordrecht was reeds een vrijgemaakte kerk, die we eens met vreugde dienden. Thans hebben, na de jongste revisie-weigerende synode vele nog niet vrijgemaakte bezwaarden de eenig juiste conclusie getrokken uit het volharden van deze synode

in haar kwaad en het daarboven toe doen. Zij hebben, in grooten getale, onder hen ook weer drie ambtsdragers, aan den synodocratischen Raad een brief geschreven, waarin o.a. dit te lezen staat:

Na herhaalde pogingen om Uw raad te bewegen de Kerk van Christus, waarover gij gesteld zijt, naar het Woord Gods te leeren en te regeren, is het ons een oorzaak van groote droefheid, te moeten constateeren, dat U volhardt in de door ons aangewezen zondigen weg.

Thans achten ondergeteekenden den tijd gekomen om openlijk uit te spreken, dat zij dat deel van Uw Raad, dat deze brief niet teekende, niet meer kunnen beschouwen als zijnde gehoorzame opzieners, herder en leeraars van de Kerk van Christus, omdat:

1. De reine prediking van het Evangelie in de door God mede onder Uw opzicht gestelde Kerk veelal wordt tegengestaan of in discrediët gebracht;
2. De reine bediening der Sacramenten schade lijdt;
3. De kerkelijke tucht wordt misbruikt om de onschuldigen te straffen.

In kort, omdat Uw Raad niet meer handelt naar het Woord Gods en Christus niet meer wordt erkend als het eenige Hoofd.

Hoewel meerdere broeders en zusters, die dit schrijven onderteekenen, zoowel afzonderlijk als in gemeenschap, zoowel in vergadering als schriftelijk, soms over een tijdsverloop van meer dan een jaar, hun bezwaren bij U hebben kenbaar gemaakt, willen wij toch, omdat wij om Christus' wil nog een laatste poging willen wagen U van Uw zondigen weg af te brengen, nog eens in dit stuk vorenbedoelde punten nader uiteen zetten.

Nadat inzake leer en „tucht” de noodzakelijke dingen zijn opgemerkt, wordt vervolgd:

Uit het één en ander vloeit voort, dat Uw stilzwijgende toestemming bij het valsche lijf oefenen van den sleutelmacht, waardoor elders trouwe dienaars des Woords als mede onderlingen en diakenen zijn geschorst en afgezet en aan kandidaten den dienst in het Huis des Heeren werd tegengehouden, U voor Gods aangezicht schuldig stellen. Maar bovendien dat Uw uitwerpen van twee trouwe dienaars des Woords, welke krachtens dat Woord niet mogen worden uitgeworpen, gelijk staat aan het vervolgen van hen, die naar het Woord Gods Zijn kerkle willen weiden.

Even later:

Ten einde de door deze zonde ontstane scheur eenigzins in te perken heeft hij (de Kerkeraad) toegezegd stappen te doen in den kerkelijken weg, teneinde de synode te bewegen tot een mildere houding, aldus zijn eigen verantwoordelijkheid trachtend op anderen af te wenden en nogmaals het door hem aanvaardde heillooze beginsel van „een synode die het alleen maar voor alle kerken kan doen” onderstrepand.

Al deze dingen nogmaals, na hetgeen meerdere broeders en zusters vele malen zoowel schriftelijk als mondeling, U hebben gezegd, te moeten herhalen, is voor ons een oorzaak van groote droefheid, maar wij zien in dezen niet op ons zelf, maar alleen op de door God ons, in ons bijzonder ambt en in ons ambt aller geloovigen, opgelegde roeping.

Al deze dingen met droefheid constateerend, deelen wij U thans mede:

- a. Dat wij ons niet langer kunnen schikken onder Uw opzicht, en ons daaraan bij dezen onttrekken;
- b. Dat wij ons moeten voegen bij de Gereformeerde Kerk van Dordrecht, eerbiedigend het recht en de roeping van de plaatselijke kerk.

Aan de gemeente werd eveneens een missive gericht, waarvan het slot luidt:

Daar zijn in de eerste plaats degenen, die volledig achter de synode en haar besluiten staan en mitsdien ook achter het openlijk handelen en niet-handelen van den kerkeraad. Hen zouden wij willen aanraden onbevengden b.v. de belijdenisschriften, de Institutie van Calvijn, het boekje van W. H. Gispen Sr over de belijdenis en de Kerkenorde te lezen. Deze geschriften stellen op alle punten de synode in het ongelijk. Leest U dan ook eens rustig onze kerkgeschiedenis over „Afscheiding” en „Doleantie” en beoordeel dan zelf of, met behoud van eigen karakter, in de Kerkreformatie toen en nu niet veelzins dezelfde geesten openbaar werden. Aan de éne kant een kerkelijke diplomatie die niet openhartig de bezwaren tegemoet trad ter handhaving van een valsche eenheid, welke niet is naar Gods Woord en aan de andere kant diezelfde instantie die uitwierp trouwe dienaars en kerkleden, die Gode meer gehoorzaam bleven dan de menschen en die deswege *drijfvers* genoemd werden.

Daar zijn vervolgens de *ontverschilligen*. Voor hen hebben wij een kort woord. Gods Woord eischt van U een positieve keuze. Niet, dat die keuze door Uw onverschilligheid uitgesteld kan worden, maar in dat geval valt ze steeds negatief uit, d.w.z. niet naar Gods Woord. Nu U lid bent van een Kerk, die is voortgekomen uit de reformaties der 16e en 19e eeuw, waarin het ging om de vrijheid van allen, die alleen willen buigen onder Gods Woord, is het een stap terug, indien U Uw keuze laat afhangen van een kerkeraad of van een synode, die haar bevoegdheid misbruikt.

Dan is daar de groep *ontvreemden*, die weten dat het niet goed gaat, maar die zich toch veelal laten leiden door een zeker gevoel. Nu zeggen we niet, dat ge Uw gevoel moet uitschakelen, maar we zeggen wel, dat Uw ontvreemding in kerkelijke zaken nooit mag leiden tot berusting. Zoo lang de kerk op aarde bestaan heeft en nog bestaan zal, zullen zijn bijzondere ambtsdragers en zij die „het ambt aller geloovigen” dragen, fouten en vergissingen begaan en juist komt de liefde hierin openbaar, dat door broeders en zusters die fouten worden aangewezen. En als dan geen herstel volgt, maar de Kerk in haar ambtsdragers volhardt in de zonden (en immers de zonde baart zonde), dan hebt gij de eisch van God ontvangen Om U van die zonde vrij te maken, anders verscheurt ook gij het lichaam van Christus.

En ten slotte daar de groep *bezwaaarden*, die waar-

achtig ernst hebben gemaakt met de reformatie van de achter ons liggende jaren en die, de één door zijn positie meer en de ander minder, de strijd tegen de deformatie intens hebben meegeleefd. Broeders en zusters, de keuze is thans niet moeilijk: of U te voegen bij hen die alleen Christus als het Hoofd der Kerk aanvaarden, en die weigeren aan de synode een macht toe te kennen die Christus alleen aan de plaatselijke kerkeraad heeft willen verleen en waar dus getrouwe herders hun opdracht kunnen blijven uitvoeren, of te blijven daar waar om-der-wille van de waarheid getrouwe herders worden uitgebannen.

De keuze wordt gemakkelijk, want door het geloof hebben wij de vrede des harten in gehoorzaamheid aan 't gebod. Wij hebben tevergeefs gewaarschuwd en zijn daarom nu tot een beslissing gedrongen. Temeer nu door de jongste synode, ondanks alles, de vonnissen toch werden gehandhaafd, in welke beslissing wij om des gewetens wil niet kunnen berusten.

DAT IS HET EENIGE PASSENDE ANTWOORD OP DE WEIGERING VAN REVISIE.

VREUGDE IN DORDRECHT: TWEEDE VRIJMAKING.

Elders in ons blad vinden onze lezers een bericht aangaande Dordrecht. Niet slechts de onderteekenaars van het door ons vermelde stuk, maar (zoals uit latere medelingen blijkt) ook nog „onderscheidene” anderen, tezamen een groot getal, hebben zich thans, na de jongste synode der synodocraten, vrijgemaakt. Zij begrepen, dat, nu nóg steeds de in-droefte en ongodelijke schorsingen door haar werden gehandhaafd, niemand meer zich van de weggezonden en mocht scheiden: waar God niet wegzendt, zullen menschen het ook niet mogen doen. De waarschuwing, zoo schrijft het orgaan der (vrijgemaakte) Geref. Kerk,

„de waarschuwing van Dr P. Prins als rapporteur der Generale Synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken, n.l. dat, mocht die Synode geen radicale stap doen, de scheur zou blijven bestaan en zich verbreiden en dat dan ook een tot dusver trouw-gebleven groep kerkleden zou leegaan, heeft niet mogen baten.

Dr Prins kon het weten, want de berwaarden te Dordrecht (wel onderlegd zijnde), hadden uitvoerig met hem gesproken.

Het droevig resultaat is geweest, verblinding en camouflage.

De Synode heeft met veel omhaal de leergeschiedenissen ingesponnen om aldus verpopt, door onzichtbaarmaking van 1905 en een nieuwe formulering, de nog niet vrijgemaakte bezwaarden tot blijven te bewegen.

En de schorsingen en inbreuken op het kerkrecht, de aantasting van de autonomie der Kerken? Ach die waren maar het oordeel der synode rechtens goed en geen inbreuken. „Niets is gemakkelijker dan met zichzelf accoord te gaan!” Gij vergist U lezer(es). Deze zaak was niet zoo gemakkelijk goed te praten. Dit of dat moest wel niet meer voorkomen (zoo werd gezegd), maar zoo bij wijze van uitzondering en gezien de omstandigheden moest het wel zoo, en daarmee werd de zaak in orde verklaard en zoo werd ook deze kwestie met de leergeschiedenissen gebracht onder de rubric „Gedienstigheden van Synodale Praktijken”. Het Sanhedrin heeft school gemaakt. Is het niet droevig?

Quo Vadis? Waar gaan wij heen?

De WAARHEID laat zich echter niet inkerken en zoo mocht dan ook Dordrecht haar tweede vrijmaking beleven.

Tot zoover het blad.

Natuurlijk hielp de waarschuwing van dr Prins niet. Alleen de eigen bekeering „wint voor Christus” of „helpt” (Zondag 33); en ook dr Prins bekeerde zich niet van de kerkelijke zonden, mee door hem bedreven. De synodeleden wisten dat van elkander.

Korten tijd, voordat de eerste vrijmaking te Dordrecht haar beslag kreeg, zou er een getuigenissamenkomst plaats hebben in de Remonstr. kerk van Dordrecht waar ds Scheele en ds Van der Schaft zouden spreken.

Br. Harkema zou daar het woord voeren, maar is inmiddels weggenomen. Uit zijn destijds geschreven getuigenis treft ons deze passage:

„Het tweede punt van mijn Getuigenis is, dat ik hier Ds van der Schaft en Ds Scheele zie als getrouwe Dienaren des Woords, die meer dan dubbele eer waardig zijn. Omdat zij positie en rust, huis en tractament, emeriteering en verzorging van weduwen en weezen, alles in de weegschaal leggen, opdat Gods Woord naar de 3 formulieren van Eenigheid geen schade zou lijden, naar hun heilige overtuiging.”

Alsmede deze:

„Daardoor heeft de Synode de scheur getrokken. Wij scheuren niet; wij zien slechts, dat de scheur er is. Nu schrijft Prof. Groshede, dat hij geen scheuring had verwacht, deze geschillen hadden binnen de Kerkmuren afgehandeld kunnen worden. Nu roept hij alle theologen op, om met de leer des Verbonds naar de studeerkamer te gaan en zegt: Wij moeten weer naar elkaar toegroeien. Dat is wijze taal, maar te laat.”

Welja, maar eens studeren? Maar toen Schilder dat adviseerde, brief 13 Dec. 1943, zei ook Groshede: neen, we weten genoeg, en de man moet eruit.

Intusschen: in Dordrecht is de dank aan God in een gemeentevergadering uitgesproken. Sprekers waren: ds Welmers, br. Schout, br. v. Eyk, br. v. Proosdij, br. Vreeken, ds v. d. Schaft, ds Vonk, ds Scheele, br. v. Groothest, en twee kerkeraads-

leden die avond: ds revisie-synode Gods verlossing schorst....

SAMENSCHR. GE

Op uitnart. 31 K. king plaan. Geref. Kerlike wijze scheidt. B. 1905" in samenspr geleid we van den E conclusie: „De ker Haag-Oost art. 31 K. gader op open geda te hebben kerkelijken Heeren de Het was mocht wo in volkom Bij alles w 't geloof e ling van d forceeren maar elka en de ove bij elkaar aller gelo heid met handeling overtuigd rechten k stand zal plaatselijk Veel misv worden ge geleefd; n 't verleden deerd, en niet steec kunnen e des geloc waar dit gevoeld, e op den H „DE HIE raels ver

Amice #

Men intjong Nede der genad onze tijd.

Ik geloi toekomst Wien wi zal ook de Evenals geven, wa

Ik heb last gehad bazing ge

Het is a dan moet kring.

Haar te slist niet.

Wij be die voora maken.

Daar z het was h balie”. Zi

De jeun verhaalt e en dans e

En er wij van d der kwa

Ik mag de jeugd onderling weer jon

Zij ver naar de Ik wil

Omdat belangstel organisat

matie van de oor zijn positie de deformatie era, de keuze is hen die alleen en, en die welken die Christus willen verleen en hij kunnen blij-wille van de pannen.

SAMENSPREKING MET DE CHR. GEREFORM. KERK.

Op uitnodiging van de Geref. Kerk (onderh. art. 31 K.O.) te Voorburg, heeft er een samenspreking plaats gehad met den Kerkeraad der Chr. Geref. Kerk van den Haag-Oost, waarin op broederlijke wijze gehandeld is over wat ons vereenigt en scheidt. Bijzonder stond de „Korte verklaring van 1905” in het middelpunt der besprekingen. De samenspreking tusschen beide kerkeraden, welke geleid werd door Ds Geels, Chr. Geref. Predikant van den Haag-Oost, is geëindigd met de volgende conclusie:

„De kerkeraden van de Chr. Geref. Kerk te den Haag-Oost, en van de Gereformeerde Kerk (onderh. art. 31 K.O.) te Voorburg, in broederlijken zin vergaderd op 5 April 1946 te Voorburg, spreken na open gedachtenwisseling uit, de hartelijke begeerte te hebben om wederzijds alles te doen, wat in den kerkelijken weg der waarheid onder den zegen des Heeren de eenheid zal kunnen bevorderen”.

Het was een ontroerende avond, nu geconstateerd mocht worden, dat na 54 jaar van gescheiden leven, in volkomen openheid kon worden samengesproken. Bij alles wat nog scheidt gevoelden we ons één in 't geloof en daarom ook één in den Heere. De bedoeling van de samenspreking was niet een eenheid te forceeren — wat nimmer zal mogen geschieden — maar elkaar beter te leeren kennen en waardeeren, en de overtuiging werd wederzijds verdiept, dat we bij elkaar behooren. Nu de zaak van de eenheid aller geloovigen en in het bijzonder ook de eenheid met de Chr. Geref. Kerken een punt van behandeling wordt voor onze Generale Synode, en we overtuigd zijn dat deze begeerde eenheid in den rechten kerkelijken weg, onder 's Heeren zegen tot stand zal kunnen komen, is het zoo goed dat ook de plaatselijke kerken doen, wat in dezen is te doen. Veel misverstanden zullen nog uit den weg moeten worden geruimd; we hebben te lang ver van elkaar geleefd; met droefheid moet geconstateerd dat we in 't verleden elkaar lang niet voldoende hebben gewaardeerd, en dat ons schrijven tegen elkaar ook lang niet steeds juist is geweest. Maar al deze dingen kunnen en mogen niet wegnemen de samenbinding des geloofs op het fundament der waarheid. En waar dit met groote dankbaarheid wederzijds wordt gevoeld, daar zijn ook voor de toekomst onze oogen op den Heere gericht, van Wien Psalm 147 zingt: „DE HEERE bouwt Jeruzalem, Hij vergadert Israels verdrevenen”.

B. A. BOS.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater,

Men intense belangstelling volg ik de wijze, waarop door jong Nederland en in het bijzonder de jeugd van het Verbond der genade, reageert op de idealen en benauwenissen van onzen tijd.

Ik geloof niet in het woord, dat wie de jeugd heeft de toekomst in zijn hand houdt, want daar is maar Eén, van Wien wij dat mogen belijden met groote blijdschap. En dat zal ook de gereformeerde jeugd dienen te verstaan.

Evenals ook die z.g.n. jongeren, die zich vermengen aan te geven, wat de jeugd begeert en wil.

Ik heb van die „jongeren” heel mijn leven reeds veel last gehad, maar menigmaal als ik hen ontmoette, met verbazing geblikt op een kalen schedel of erg gekleurde haren.

Het is niet zoo gemakkelijk de jeugd te beluisteren, want dan moet men haar kunnen hooren zoo in den hun eigen kring.

Haar te doen schrijven is zeker goed, maar ook dat belist niet.

Wij beschikken gemeenlijk te veel over allerlei clichés, die vooral de couranten, ook in dezen tijd, zoo onleesbaar maken.

Daar zijn, dus zei eens een geestig-Fransch advocaat — het was in een tooneelstuk — „veel geknipte zinnen voor de balie”. Zij zijn er overal.

De jeugd biedt zeker haar teleurstellingen. Want men verhaalt ons, dat zij aan weinig meer denkt dan aan cigaret en dans en bioscoop.

En er zijn dan onoffen, die al maar overwegen, hoeveel wij van deze „cultuur” op ons erf kunnen overhevelen, zonder kwaad te doen.

Ik mag echter ook zien, met hoeveel jonge blijdschap de jeugd der vrijgemaakte kerken bezig is opnieuw met haar onderlinge scholing te beginnen en dat maakt een oudere weer jong.

Zij versmaadt den raad der ouderen niet en dat is ook naar de Schrift, wanneer die n.l. naar de Schrift spreken.

Ik wil ze zelf ook wel aan het woord zien.

Omdat ik de jeugd gaarne hoor, lees ik steeds met groote belangstelling het orgaan van de gereformeerde studenten-organisatie „Polemios”, eertijds „Hendrik de Cock” ge-

heten. Men heeft daar Hendrik de Cock nog niet vergeten. De studentwereld is een wereldje apart, maar de dagen van Klinkspan schijnen toch voorbij. Zij leeft thans hartstochtelijk het gansche leven mee.

En de redactie van dit blad heeft een paar dingen voor die de lectuur, welke zij biedt, telkens interessant doet zijn. Deze jongelieden zijn waarlijk jong; zij leven van harte mee en geven hun reactie op het gebeuren in onze dagen precies zoo, als die is. En bovendien zij kunnen schrijven.

Ook dit laatste is een bijzonder voorrecht, iets wat iemand te meer op prijs stelt, die kennis nemend van het groote aantal nieuwe bladen in onze dagen, voortdurend zucht: schrijven blijft toch maar een kunst, die maar weinigen verstaan. Zoals Van Alphen het zong:

Schrijven moet men, zegt papaatje.
Eveneens alsof men praat.

Ik wil daarom thans iets zeggen van een uitnemend geschreven artikel in „Polemios”, niet uit zucht tot critiek, maar vooreerst om mijn sympathie te toonen en voorts om een gesprek mogelijk te maken, dat allicht vruchtbaar voor ons allen kan zijn.

Het artikel heeft tot opschrift: Naar lichtende verten, en is gericht aan een vriend, die naar Indië vertrok.

De schrijvers zien in de huidige crisis ons volk in twee groepen uiteenvallen.

De ene groep wordt gevormd door de optimisten, de vernieuwers, die met het oude willen breken; de humanisten, die wij zien in het regerkasteel en in de Partij van den Arbeid.

De andere kant der menschen, die de oude vastigheden met smart zien ondergaan en toch gaarne nog van beginselen spreken, welke het leven dragen.

De redactie meent, zijend op een woord van den Roomschen litterator Anton van Duinkerken, dat wij met hem naar beide kanten moeten zien. Ik vrees, dat dit ons niet zal meevallen, gezeggen nog van de vraag of men het licht, dat waarlijk verlicht, van verschillende kanten kan verwachten. Daar is een kim, waar de zon opkomt, en een, waar die ondergaat.

Een Roomsche kag inderdaad naar twee kanten kijken; vooral ons Thomistisch Rome. Athene en Jeruzalem. Natuur en genade.

Maar als een Calvinist het beproeft loopt hij het gevaar hopeloos scheel te gaan zien en den blik op de waarheid te verliezen.

Zegt men nu: maar het is dien humanisten, dien idealisten van onze dagen toch om vernieuwing te doen, zij willen een nieuwe wereld, dan antwoord ik: was het maar zoo.

Want het is juist geen vernieuwing die zij nastreven; het is niets anders dan een hoogmoedig voortgaan op het vreemde pad, waarop Groen van Prinsterer heel Europa reeds zal afziden naar de diepten van Satan. Dr. Kuyper sprak eens van paganistische factoren. Ik bemerk bij de moderne humanisten niet dan paganismen, heel oud en heel erg.

Dat ziet eigenlijk „Polemios” zelve aanstonds, als de redactie kijkt naar de wijze waarop het Indische probleem door deze regering wordt aangepakt. En dr. Gerritsen, dien ik in de gevangenis ontmoette en er toen niet al te best uitzag, maar nu weer springlevend is, tot mijn groote blijdschap, is het, geloof ik, niet mijn eens. Of beter gezegd hij ziet de dingen zoals zij zijn.

Mijn tweede opmerking betreft de gedachte, dat zich in ons nationale leven een omwenteling zou voltrekken.

Weer zeg ik: was het maar zoo.

Merle d'Aubigné heeft in zijn groote werk over de Reformatie der zestiende eeuw, deze een revolutie genoemd. Het woord kreeg sinds onder ons een anderen klank.

Maar als het humanisme de dingen van het leven op den loop zet, mag de reformatie, de terugkeer tot de gehoorzaamheid aan het Woord Gods een omwenteling heten.

En die zien wij nu juist niet. Het is een voortgaan op een kwaden weg waarin alles probleem wordt, alles ons voert naar een omgekeerde wereld. En dat is juist het lijden en het gevaar van dezen dag. Wij moeten alles eerlijk toetsen, zeker, maar de waarachtige toetssteen is ons bekend. En als wij rondom ons niets anders zien dan den hoogmoed van het humanisme en in groote versnelling telkens weer een diepen val, dan kunnen we niet anders dan bidden en getuigen, of de Heere der heeren en de Koning der koningen redding bieden mag. Want het gevaar is groot.

„Polemios” gevoelt dit eigenlijk ook zoo. Want het blad geeft de Westersche Europeesche cultuur op. Het is afgevoelen, zegt het blad.

En de schrijvers behooren niet tot diegenen, die maar verzekeren, dat wij aan den rand van den afgrond staan, alsof dit een geschikt departement zou zijn, maar zij meenen het hartgrondig. Zij willen nog strijden, maar met den rug tegen den muur.

Dit riekt een weinig naar Spenglers, „Untergang des Abendlandes”, die trouwens ook het oog op Rusland wierp al verwachtte hij daarvan alles, wat voor „Polemios” nog een vraagteekening behoeft.

Voorts denkt het blad, dat na de ondergegane cultuur hier in het Westen, de nieuwe in het Oosten, Azië en Afrika zal opbloeien.

Nu wordt hier het werelddeel Amerika vergeten, naar ik meen. Maar dit daargelaten: mogen wij, die buigen voor de Schrift, een cultuur gaan begraven en zeggen, waar de nieuwe zich zal openbaren?

Ik meen, dat wij ook de Westersche cultuur nimmer mogen opgeven. Wij weten niet, wat Gods weg zal zijn. Wij hebben niets anders te doen dan getrouw te getuigen tegen het kwade en voor het goede.

Wij moeten de kracht der Reformatie nimmer onderschatten.

Ik denk nu aan den brief, dien Da Costa van zijn sterfbed aan Groen van Prinsterer schreef. Ook hij zag zijn tijd donker in, en hij was een getrouw getuige, dien de verlichting zijner dagen voor een ergen reactionair schold. Nederland heeft misschien nimmer rijker cultuurdichter gekend.

Welnu, Da Costa schreef: „Zij hebben u noch mij vertroeteld, onze lieve hoogwijze, alles ontwassene ... Nederlandsche tijdgenooten. Onder de godachten, die mij bezig houden bij slapeloze nachten en stille dagen, is er veel, dat mij (bij al de helderheid van den hemel boven de wolken) in lager atmosfeer diep bedroeft. Ik zie rond, maar nergens dieper verval dan in Nederland. Waar ziet men eind of

perk? Dennoch! zou vader Luther zeggen, zullen wij strijden en getuigen en bij den Heer (luide de boodschap des Engels, niet aan Abraham of Zacharia alleen) *zal geen ding onmogelijk zijn*. (Zie Groen „Nederlandsche Gedachten” 1871 blz. 8). Da Costa herinnerde aan Luther. De reformatoren van zijn dagen zagen ook rondom zich niets dan verval, opstand tegen God, vernieuwing van het paganismen in de Renaissance.

Zeker, ook de humanisten hadden hun bezwaren tegen hun tijd. Trouwens bijna alle filosofen hebben op hun eigen tijd gescholden, precies zoals de huidige humanistische ernstige wijzen als Ortega en Gasselt en Huizinga en Frieddel dit deden.

Erasmus schreef zijn „Lof der Zotheid”. Maar Calvijns „Instituut” en de belijdenisschriften onzer vaderen, hun getrouwe getuigenis, waren het middel in Gods hand om Europa met zijn cultuur te redden.

Ten slotte nog één opmerking.

Plichtsvervulling, zegt „Polemios”, gaat uit boven het verschil van inzicht over de dusgenoemde Gemeene gratie, hoezeer dit ons verstand en hart rijkelijks kan scherpen. Wij moeten hebben geen Gemeene gratie woorden, maar daden.

Dit nu ben ik met mijn jonge vrienden — ik mag hen toch zoo noemen? — nu heelemaal niet eens.

De „Gemeene gratie” zet ons nu juist voor het geweldige probleem van alle cultuur. Niet het minst voor het probleem der Zending, waaraan het blad zulke heerlijke woorden wijdt.

Laten zij maar eens denken aan de theorieën omtrent de aanpassing, de „aanknoopingspunten” van die zendingsmannen, die hun wijzen vinden in professor Kraemer en de zijnen. Deze aanpak is absoluut tegen de Schrift en misschien zijn zij het, die mede verantwoordelijk zullen worden gesteld voor het dreigend verlies van ons Indië.

Het gaat er, wat onze cultuurtaak betreft, bovenal om, dat wij den weg Gods voor ons leven verstaan.

En dan kan ik mij zoo uitnemend vinden in de woorden van den nieuwen Uniepresident van S. S. R., die zegt — men vindt het in hetzelfde nummer van „Polemios” —

„In den bloeitijd der reformatie, in onze gouden eeuw richtte men scholen op om de kinderen te leeren lezen, niet om later voor een bestaan te kunnen vechten, maar om den Statenbijbel te kunnen lezen, die toen voor twee miljoen menschen in een oplage van een half miljoen exemplaren — dat is een Statenbijbel voor vier zielen — gedrukt werd.

Dat was het zoeken van het Koninkrijk Gods, en alle dingen werden hun toen in den schoot geworpen. Naar de belofte van den Heere Jezus Christus.”

Dat is kostelijk gezegd.

Wij beperken het Koninkrijk Gods te veel tot de kleine wereld der christenheid. Wij durven het helaas nauwelijks aan te belijden, dat onzen Heere en Heiland *alle* macht is gegeven in den hemel en op aarde. Hij is ook de Heere der cultuur. Ook de Westersche cultuur, al wordt die schijnbaar ook door Satan ge-exploiteerd.

Wij moeten allereerst op onze gehoorzaamheid bedacht zijn, en die bestaat allereerst in een getrouw getuigen. Ook inzake de „Gemeene gratie” en de leer der verbonden.

Heeft onze Heiland het ons niet zoo geleerd?

De wereld grijpt de cultuur aan en verknoeit die geregeld. Wij, de belijders des Heeren, moeten gehoorzaam getuigen en werken, en weten, dat het de Heere is, Die alle ding regeert en die ons waarlijk ons brood en alles wat wij behoeven, *toewerpt, toebedeelt*, zoals de kanteekenaar hen zeggen.

En daarom hoop ik, dat de jonge mannen van S. S. R. met hun heerlijke jonge geestdrijf nu ook met kracht gaan meewerken aan de Reformatie, die onze God ons thans weer gaf.

Dan kan er blijde hoop leven in ons hart.

Met hartelijke groeten en helibede uw toegenegen

MARNIX.

OPVOEDING EN ONDERWIS

GEVAREN, DIE ONZE CHR. SCHOLEN BEDREIGEN.

A. Gevaren van buiten.

De gevaren, die de Chr. scholen in onzen tijd bedreigen, zijn volgens mijn meening van tweeërlei aard, n.l. gevaren van buiten en gevaren van binnen.

Wat de eerste aangaat, die zijn er, sinds de eerste Chr. school gesticht werd, altijd geweest. Hoe zou 't anders kunnen. Het beginsel toch, waaruit een Chr. school moet leven, is niet van deze wereld.

Wat heeft onze vaderen er toe gedreven den strijd op te nemen tegen de voorvechters van de Openbare school?

Immers dit, dat leerstellig godsdienstonderwijs op de Staatsschool niet werd toegestaan. De overheidsschool moest geschikt zijn voor al de kinderen van ons volk, dus voor kinderen uit Christelijke, Roomsche-Katholieke, Joodsche en vrijzinnige gezinnen. Daartoe stond slechts één weg open, n.l. de weg van de z.g. neutraliteit. Dat kwam natuurlijk hier op neer, dat over den Christus moest worden gezwegen en dat de Bijbel van de school werd geweerd. Daarmee konden christen-ouders geen genoegen nemen. Zou in de school — het verlengstuk van het gezin — moeten worden gezwegen over datgene, wat men van 't allerhoogste belang achtte voor de opvoeding der kinderen? Waar een christen elken dag opnieuw in alle omstandigheden des levens de vraag dient te stellen: „Wat wilt Gij, o Heer, dat ik doen zal?“, zouden dan de goddelijke ordinantien bij de inrichting van het onderwijs